

Eduskunnan talousvaliokunta

Kuulemistilaisuutenne 6.11.2024

HE 173/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta

Esityksessä merkittäviä alustatalouteen liittyviä riskejä

Palvelualojen ammattiliitto PAM kiittää mahdollisuudesta lausua ja tulla kuulluksi alkoholilain muuttamisesta.

PAMin mielestä hallituksen esitys alkoholin kotiinkuljetuksen sallimiseksi herättää useita, ennen kaikkea työn tekijöiden turvallisuuteen, alkoholivalvontaan ja kuluttajien tietosuojaan sekä kilpailun vääristymiin liittyviä huolia. Valtaosa näistä huolista linkittyy esityksen mahdollisuuden hoitaa toimituksia alustayritysten toimeksiantosuhteisten lähettien toimesta.

PAM kuvaa seuraavassa näitä ongelmia tarkemmin ja **esittää, että alkoholin toimittaminen sallittaisiin ensi sijassa vain työsuhteisille työntekijöille**. Lausunnon lopussa PAM tuo esille tämän mahdollistavat muutokset, mutta esittää myös vaihtoehtoiset muutokset ongelmien kitkemiseksi.

Lähettien turvallisuus ja alkoholivalvonta heikentyvät

Hallituksen esityksen mukaan toimituslupa voitaisiin myöntää alustayhtiölle, joka teettäisi varsinaiset toimitukset toimeksiantosuhteisilla läheteillä.

Alustojen välityksellä työskentelee viikoittain yli 10 000 lähettiä. He eivät väitetysti ole työsuhteessa alustayhtiöön, vaan toimivat toimeksiantosuhteessa joko toiminimiyrittäjinä tai yksityishenkilöinä, jotka laskuttavat työn suorittamisesta laskutuspalvelun kautta. Alustayhtiöllä ei ole työnantajavelvoitteita lähettejä kohtaan, kuten velvollisuutta huolehtia työn terveellisestä ja turvallisesta suorittamisesta.

Tämä lisää työn tekijän kannalta alkoholin luovuttamiseen liittyviä turvallisuusriskejä ja heikentää alkoholivalvontaa: jos luovutustilanteessa vastassa on aggressiivisesti

käyttäytyviä, päihtyneitä henkilöitä, ei omalla riskillään työskentelevällä lähetillä ole tosiasiallista mahdollisuutta olla luovuttamatta tuotteita.

Alustayhtiöllä ei ole myöskään työnjohto-oikeutta lähetteihin kuten oikeutta kieltää heitä käyttämästä sijaisia. Käytännössä alkoholitoimituksia voisi siis hoitaa toimeksiantosuhteessa alustayhtiöön olevan lähetin palkkaama työntekijä tai alihankkija, joista alustayhtiöllä toimitusluvan haltijana ei olisi automaattisesti velvollisuutta hankkia eikä oikeutta saada tietoa. Tämä heikentäisi entisestään sekä alustayhtiön että viranomaisen mahdollisuuksia valvoa toimituksia.

Lähetin omia kannusteita huolehtia valvonnasta heikentää se, että negatiivinen asiakaspalaute voi heikentää hänen mahdollisuuksiaan saada toimeksiantoja jatkossa. Uhka- ja vaaratilanteiden selvittäminen tai kieltäytyminen luovuttamasta alkoholia hidastavat toimituksia, mikä vähentää suoraan lähetin ansiota.

Esitykset heikentävät työllisyyttä ja ravintoloiden asemaa

Alkoholin vähittäismyynnin helpottaminen kotiinkuljetusten myötä on omiaan siirtämään alkoholin kulutusta ravintoloista koteihin. Alustayhtiöiden ja niiden ei-työsuhteisten lähettien hoitamiin toimituksiin liittyvän vähäisemmän valvonnan voi odottaa vaikuttavan samaan suuntaan. Sen voi odottaa lisäävän harmaata taloutta ja kaventavan vastuullisten yritysten toimintamahdollisuuksia.

Alkoholia nautitaan siis aiempaa harvemmin valvotussa ravintolatilassa, ja samalla korkean arvonlisän palvelutyötä ravintoloissa korvautuu matalan arvonlisän kuljetuspalveluilla. Tällä on negatiivinen vaikutus sekä ravintola-alan työllisyyteen että julkisen talouden tasapainoon.

Ravintola-alalle esitetään myös tiukempia sanktioita. Seuraamusmaksun ylärajaa ollaan korottamassa myös ravintoloiden osalta 1 000 eurosta 20 000 euroon ja mahdollistamassa luvan peruuttaminen määräajaksi ilman aiemmin määrättyä lievempää seuraamusta. Sanktioinnin kehittäminen on perusteltua alustatalouteen liittyvien valvontariskien ehkäisemiseksi, mutta on kohtuutonta vyöryttää tätä tavoitetta velvoitteensa vakiintuneesti ja vastuullisesti hoitavien ravintoloiden kontolle.

Kuluttajien tietosuoja vaarassa

Hallituksen esityksen mukaan alkoholijuomien luovutustilanteessa iän tarkastaminen tulee tehdä todennettavasti. Se myös asettaa velvollisuuden säilyttää tiedot todennettavasta tarkastuksesta kahden vuoden ajan.

Jos alkoholin toimituslupa olisi alustayhtiöllä, tulisi lähetin tavalla tai toisella välittää ikärajatarkastuksen todentava tieto yhtiölle säilytettäväksi. Jos ei-työsuhteisella lähetillä olisi puolestaan itsellään alkoholin toimituslupa, olisi myös tietojen säilyttämisvelvollisuus hänellä.

Molempiin sisältyy huomattavia tietosuojariskejä, sillä lähetit joutuvat hallinnoimaan toimituksia omilla laitteillaan ja liittymillään, joita ei ole välttämättä suojattu millään tavoin.

Ongelmat ehkäistävissä lupajärjestelmällä

Valtaosa edellä kuvatuista ongelmista poistuisi, jos alkoholin toimitus mahdollistettaisiin vain työsuhteessa oleville työntekijöille. Työsuhteisuus takaisi sen, että tosiasiallinen vastuu toimitusten valvonnasta ja turvallisuudesta sekä asiakastietojen tallentamisesta ja säilyttämisestä säilyisi toimituslupan haltijalla. Toimitukset säilyisivät kustannusten ja valvonnan näkökulmasta neutraaleina suhteessa ravintoloissa anniskeltuun alkoholiin.

Siksi jokaisen alkoholia toimittavan työntekijän tulisi olla työsuhteessa ensisijaisesti alkoholia myyvään toimituslupan haltijaan. Jos se ei olisi mahdollista, hänen tulisi olla työsuhteessa ainakin alustayhtiöön, jonka kautta hän työtilaisuuksia saa.

Tämän toteuttamiseksi **PAM esittää, että lupa toimittaa alkoholia voitaisiin myöntää vain vähittäismyyntiluvan tai anniskeluluvan haltijalle**, kuten hallituksen esityksessä mainitaan vaihtoehtoisena toteuttamismallina. Tämä tarkoittaisi, että alkoholin kotiinkuljetukset hoidettaisiin päivittäistavarakauppojen ja ravintoloiden omalla henkilökunnalla. Alustayhtiöllä säilyisi mahdollisuus toimittaa alkoholia vastaavin edellytyksin eli käytännössä hoitamalla se dark-store-myymlöidensä kautta työsuhteisella työvoimalla.

Vaihtoehtoisesti vastuut allokoitava alustoille

Jos toimitukset kuitenkin sallittaisiin tehtäväksi myös toimeksiantosuhteessa, tulisi alustojen välityksellä hoidettavien toimitusten osalta vastuuta valvonnasta, toimitusten turvallisuudesta ja kuluttajien tietosuojasta siirtää riittävässä määrin yksittäiseltä lähetiltä alustayhtiölle.

Tämän toteuttamiseksi **PAM esittää seuraavia muutoksia:**

1. Vastuiden selventämiseksi muun muassa valvonnan todentavien tietojen säilyttämisvelvollisuuden suhteen 3 §:n mukaisia määritelmiä muutetaan siten, että 18) kohdan **alkoholijuoman toimitusluvan haltijalla** tarkoitetaan yritystä, jolla on kotimaan vähittäismyynnin tai alkoholiyhtiön kanssa sopimus alkoholin kotiin toimituksesta ja 19) kohdan **alkoholijuoman toimittajalla** tarkoitetaan alkoholijuoman toimitusluvan haltijaan työsuhteessa tai toimeksiantosuhteessa olevaa toimituksen suorittajaa, joka luovuttaisi kotimaan vähittäismyynnistä tai alkoholiyhtiöstä kuljetettavaksi tilatun juoman vastaanottajalle.
2. Kuluttajien tietosuojan turvaamiseksi vastuu **valvonnan todentavien tietojen suojaamisesta ja säilyttämisestä säädetään aina em. kohdassa määritellylle alkoholin toimitusluvan haltijalle** eli tässä tapauksessa alustayhtiölle.
3. Alkoholitoimitusten valvonnan tehostamiseksi alustayhtiöön toimeksiantosuhteessa olevan **lähetin oikeus käyttää sijaista alkoholitoimituksissa kielletään suoraan tai vastaava kielto tulee asettaa toimitusluvan erityisehdoksi.**
4. Alkoholitoimituksiin liittyvien valvonta- ja työturvallisuusriskien vähentämiseksi **toimitusluvan erityisehdoksi veloitetaan asettamaan tarkoituksenmukaisia rajoituksia toimitettavien alkoholiannosten enimmäismäärään silloin, kun toimitus hoidetaan alustayhtiöön toimeksiantosuhteessa olevan lähetin toimesta ja**
5. Työn tekijöiden turvallisuuden parantamiseksi **työturvallisuuslain (738/2002) yleinen huolehtimisvelvoite (8 §), työn vaarojen selvittäminen ja arviointi (10 §), työntekijälle annettava opastus ja ohjaus (14 §) sekä rangaistussäännökset työturvallisuusrikkomuksista (63 §) ulotetaan koskemaan alustayhtiötä niiden suhteessa alkoholitoimituksia tekeviin toimeksiantosuhteisiin lähetteihin.**

Alkoholin saatavuuden lisäämiselle ei perusteita

PAM haluaa lopuksi tuoda esiin, että alkoholin kotiinkuljetuksen salliminen ylipäänsä ja erityisesti alustatalouden toimijoille olisi selkeä suomalaisen alkoholipolitiikan paradigman muutos. Nykyisellään alkoholin myynnin rajoituksilla ja myyntiin ja anniskeluun liittyvällä valvonnalla pyritään osaltaan estämään alkoholin kulutuksesta aiheutuvia haittoja. Kotiinkuljetusten sallimisen voi odottaa vaikuttavan vastakkaiseen suuntaan. Erityisesti nykyisellään melko hyvin toimivan valvonnan voi pelätä vesittyvän, jos kuljetus sallitaan esitetyssä muodossa.

Kuten hallituksen esityksessä kuvaillaan, kotiinkuljetuksen sallimisella ei myöskään ole merkittävää vaikutusta alkoholin verkko-ostoihin ulkomaisista verkkokaupoista. Positiivinen vaikutus verokertymään olisi siten mahdollinen lähinnä alkoholin kokonaiskulutuksen kasvaessa suhteessa nykyiseen laskevaan trendiin. Kokonaiskulutuksen suhteellinen kasvu kuormittaisi puolestaan terveydenhoitojärjestelmää ja heikentäisi työikäisten terveystilannetta, jolloin vaikutus julkiseen talouteen kääntyy keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä väistämättä negatiiviseksi.

Helsingissä 4. marraskuuta 2024

PALVELUALOJEN AMMATTILIITTO PAM ry

Juha Ojala
sopimuspäällikkö
050 584 1488
juha.ojala@pam.fi

Lisätietoja:

Elin Blomqvist-Valtonen
yhteiskuntasuhteiden vastaava
040 775 3040
elin.blomqvist-valtonen@pam.fi